

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤติโลก”

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

นวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเชียงใหม่

Social Studies Learning Innovation According to Death Education Approach to Promote Sustainable Citizenship of High School Students in Chiangmai Education Sandbox

วสุธา นราพงศ์ Wasutha Narapong

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Faculty of Education, Chiangmai University

ปณพรวิรินทร์ พรณภัสสกุล Pannapornwarin Pornnapassakun

โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่

Suksasongkhro Chiangmai School

namo610210132@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาและออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืน 2) เพื่อศึกษาผลการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีตัวอย่างในการวิจัย คือ พระสงฆ์ผู้สอนมรณศึกษา จำนวน 3 รูป ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 7 คน และนักเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ จำนวน 113 คน รวมทั้งสิ้น 123 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบประเมินนวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษา แบบประเมินทักษะความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอในรูปแบบพรรณนา (Descriptive Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมทางสถิติเพื่อหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จาก ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมือง ยั่งยืน จะต้องมีการเรียนรู้มรณศึกษาในแง่ของสังคมศึกษา และใช้มรณศึกษาเป็นประเด็นในการเรียนรู้ร่วมกันของทุกสาระการเรียนรู้ของสังคมศึกษา จะช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่จำกัด อยู่ในสาระใดสาระหนึ่ง และช่วยเชื่อมโยงการเรียนรู้ให้เข้าถึงวิถีปกติในการดำรงชีวิตประจำวันของนักเรียน และสร้างกระบวนการวางแผนเตรียมรับมือต่อสถานการณ์ความพลิกผันที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งนวัตกรรมการเรียนรู้เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษา จำนวน 2 แผนจัดการเรียนรู้ 6 ชั่วโมง

2. นักเรียนที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืนมีระดับความเป็นพลเมืองยั่งยืน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งจากผลการประเมินแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นช่วยส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนักเรียนให้มีเป็นพลเมืองยั่งยืน

คำสำคัญ : นวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา, วิธีการมรณศึกษา, พลเมืองยั่งยืน.

Abstract

This research aims to 1) to study and design innovative social studies learning methods based on mortality to promote sustainable citizenship; sustainable this research It is a qualitative research. There were 3 monks teaching death studies, 7 social studies teachers and 113 students in the Chiang Mai Welfare School, totaling 123 people using purposive sampling. The research instrument was an unstructured interview. document analysis form social studies learning innovation assessment form based on the method of death studies Sustainable Citizenship Skill Assessment Form Analyze qualitative data by content analysis (Descriptive Analysis) Quantitative data were analyzed using statistical programs to find the mean and standard deviation. From the research results, it was found that 1. Guidelines for learning social studies based on the method of death education to promote sustainable citizenship There must be an issue of learning about mortality in terms of social studies. and use death

education as a point of common learning for all subjects of social studies. It will help create a learning process that is not limited to any one subject. And help connect learning to reach normal ways in daily life of students. and creating a planning process to prepare for future disasters The learning innovation is a learning management approach for social studies according to the method of death education, amounting to 2 plans for 6 hours of learning management and 2. Students who pass the social studies learning process based on the method of death education to promote sustainable citizenship have a degree of sustainable citizenship. The overall picture is at a high level. which from the evaluation results shows that Improved learning management fosters a learning process that leads to transforming students into sustainable citizens.

Keywords: Social Studies Learning Innovation, Death Education Approach, Sustainable citizenship.

บทนำ

แนวคิดเป้าหมายที่ 4 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG₄) มีการรับรองการศึกษาที่เท่าเทียมและทั่วถึงส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน การประสบความสำเร็จครอบคลุมถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ จะเป็นการตอกย้ำความเชื่อที่พิสูจน์แล้วว่าการศึกษเป็นหนึ่งในแรงขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดให้มีการสร้างหลักประกันว่าผู้เรียนทุกคนได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมไปถึงการศึกษาสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และการมีวิถีชีวิตที่ยั่งยืน สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคระหว่างเพศ การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งความสงบสุขและไม่ใช้ความรุนแรง การเป็นพลเมืองของโลก และความนิยมในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและในส่วนของวัฒนธรรมต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ภายในปี 2573 ด้วยความมุ่งหมายที่จะประสบผลสำเร็จในการเข้าถึงหลักสากลเพื่อการศึกษาที่สูงขึ้นอย่างมีคุณภาพ (United Nation, 2015) เพื่อการรับรองการศึกษาที่เท่าเทียมและทั่วถึงส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน โดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่ที่จะเติบโตเป็นพลเมืองโลกที่มีคุณลักษณะในการพัฒนาการเรียนรู้การใช้ชีวิตที่ยั่งยืน ภายใต้สถานการณ์โลกปัจจุบันที่มีการพลิกผันอยู่ตลอดเวลา

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในสังคมโลกที่อยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ และอยู่ในช่วงการฟื้นฟูหลังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลัก ในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ.2561-2580 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อให้ทรัพยากรมนุษย์ในทุกมิติ และในทุกช่วงวัยสามารถได้รับการพัฒนาและยกระดับได้เต็มศักยภาพและเหมาะสม โดยการมุ่งเน้น การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ควบคู่กับการปฏิรูปที่สำคัญทั้งในส่วนของการปรับเปลี่ยน ค่านิยมและวัฒนธรรม เพื่อให้คนมีความดีอยู่ใน ‘วิถี’ การดำเนินชีวิตและมีจิตสำนึกร่วมในการสร้าง สังคมที่น่าอยู่ มีการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 มีการ ออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครู และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อ พัฒนาผู้เรียนให้สามารถกำกับกับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองได้อย่างต่อเนื่องแม้จะออกจากระบบ การศึกษาแล้ว รวมถึงความตระหนักถึงพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย ตลอดจนการปฏิรูประบบ เสริมสร้างความรอบรู้และจิตสำนึกทางสุขภาพ เพื่อให้คนไทยมีศักยภาพในการจัดการสุขภาวะที่ดีได้ ด้วยตนเอง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) ซึ่งจะเป็นจุดช่องว่างจาก ภาวะการเรียนรู้ที่ถดถอยของผู้เรียนที่เกิดจากสถานการณ์ความพลิกผันของโลกผ่านการจัด การศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมของผู้เรียนไปสู่ความยั่งยืนในอนาคต

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อการศึกษาไทยอย่าง มากที่ทำให้ผู้เรียนส่วนมากในประเทศตกอยู่ในภาวะการเรียนรู้ที่ถดถอย การที่ผู้เรียนบางส่วนต้องพบ เจอและได้รับผลกระทบจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงอย่างเฉียบพลัน ผ่านการสูญเสียและการจากลา จากสถานการณ์ดังกล่าวการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถก้าวไปสู่ความ พลเมืองที่ยั่งยืน จะต้องเข้าใจในสิทธิ หน้าที่ และสามารถนำพาตนเองให้สามารถบรรลุเป้าหมายใน การดำรงชีวิต การศึกษา และเสรีภาพ โดยสามารถแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมที่สุดของตนเองใน การดำรงชีวิต และแบ่งปันทรัพยากรที่หายากไม่ว่าจะโดยการแสดงออกทางจิตวิญญาณหรือทางโลก นอกจากนี้ความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืนไม่ได้เข้าถึงของสิทธิของพลเมืองที่เป็นนามธรรมเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเชื่อมโยงกับความเป็นพลเมืองที่สามารถใช้ชีวิตของตนเองในสังคม สิ่งแวดล้อม สรรพสัตว์

และจิตวิญญาณ ความยุติธรรม และความสมดุล ได้อย่างยั่งยืนอีกด้วย (Duke University, 2017) โดยการศึกษาที่ยั่งยืนจึงต้องมุ่งเน้นเพิ่มขีดความสามารถของผู้เรียนให้สามารถศึกษาในสภาวะอิสระได้อย่างเสรีภาพ และตอบโจทย์ของการเรียนรู้ที่มีความหมายเพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเองแบบมีส่วนร่วม และการจัดการตนเองด้วยองค์ความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม ไม่สร้างผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ประเทศไทยในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งในการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นเพิ่มขีดความสามารถของผู้เรียนนั้น จะต้องอาศัยการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการในหลายศาสตร์ และสร้างความร่วมมือในทุกศาสตร์เพื่อออกแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการพัฒนาความเป็นพลโลกในศตวรรษที่ 22 จึงจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อวิถีชีวิตใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และห้องเรียนที่ซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน (Kaewpanya N., Mangkhang C., Dibyamandala J., 2021)

นวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาจึงเป็นกลไกที่ก่อกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนที่จะสามารถพัฒนาระบบวิธีคิด และปลูกจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่สามารถปรับตัวและรับมือสถานการณ์ความพลิกผันของโลกนี้ได้ซึ่งนวัตกรรมการเรียนรู้จะต้องช่วยก่อให้เกิดกระบวนการทัศนทางความคิดที่แปลกใหม่ไปจากเดิมโดยมีลักษณะที่ส่งเสริม การเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งอาจเป็นในรูปแบบของความคิด วิธีการตลอดจนอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ หรือสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวก และสามารถทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ (ชรินทร์ มั่งคั่ง, 2565) ด้วยเหตุนี้การจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนในบริบทของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ซึ่งมีสภาพบริบทของห้องเรียนที่ผู้เรียนมีวิถีชีวิตใหม่ที่เปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์โควิด-19 และส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบเดิมไม่อาจจะตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเท่าที่ควรการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาเพื่อทักษะชีวิตอนาคต สภาพแวดล้อมโลกที่เปลี่ยนแปลงไป พลเมืองนั้นมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนตัวเองได้ และการเปลี่ยนแปลงต่อภาวะทางอารมณ์ของตนเองได้ (ชรินทร์ มั่งคั่ง, 2565)

วิธีการมรณศึกษาเป็นกระบวนการวิธีการสอนที่มีเป้าหมายในการให้ความรู้ อันเป็นการที่จะถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดประสบการณ์ต่างๆเกี่ยวกับเรื่องของความตายและการจากลา และการให้รู้จักคุณค่า อันเป็นการรู้จักประเมินคุณค่าให้กระจ่างชัดโดยรู้จักพิจารณาเลือก และให้ค่าของกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความตายและการจากลา เพื่อให้เกิดการยอมรับและมีทัศนคติที่ดี และถูกต้องอันจะนำไปสู่การปฏิบัติได้ และความสามารถในการแสดงพฤติกรรม อันจะเป็นการแสดง

ความสามารถในการที่จะปฏิบัติตนเองหรือปรับพฤติกรรมซึ่งเกี่ยวเนื่องกับ เรื่องความตายและการจากลาได้อย่างเหมาะสม (Eddy & Alles, 1983) โดยในการจัดการเรียนการสอนมรณศึกษานั้นควรคำนึงถึง ผู้เรียน ผู้สอน วัตถุประสงค์ ขอบข่ายของเนื้อหากิจกรรมการเรียนการสอน สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนหรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ และการประเมินผลการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้มีทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องของความตาย และการจากลา สามารถปฏิบัติตนเองได้ถูกต้องในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า มีความหมาย ไม่ประมาท พร้อมทั้งจะเผชิญกับสถานการณ์ที่จะนำไปสู่การจากลาได้ทุกขณะอย่างมีสติ และชาญฉลาด เมื่อมีปัญหาที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการสูญเสียหรือความตายเกิดขึ้นก็จะมีสติรู้คิด และสามารถแก้ไขปัญหาได้ทันได้ด้วยปัญญา (เอมอัชมา วัฒนบุรณนท, 2554) จากการศึกษาพบว่า รายวิชาสังคมศึกษา ของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ยังไม่มีจัดการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการศาสตร์ของมรณศึกษาเข้าไปในรายวิชาเพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเตรียมความพร้อม มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนตัวเองได้ การเปลี่ยนแปลงต่อภาวะทางอารมณ์ของตนเองจากการสูญเสียการจากลา และสามารถนำพาตนเองให้สามารถบรรลุเป้าหมายในการดำรงชีวิต เพื่อจะเป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้มีความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืน การศึกษาในท่ามกลางกระแสความพลิกผันและเปราะบางของโลกในยุค BANI (Brittle – Anxious – Nonlinear – Incomprehensible) การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในรายวิชาสังคมศึกษาของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเชียงใหม่ยังไม่มีการนำวิธีการมรณศึกษาเข้าไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งอาจส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเตรียมความพร้อม ความยืดหยุ่น และสามารถปรับเปลี่ยนตัวเองได้ ในการเปลี่ยนแปลงต่อภาวะทางอารมณ์ของตนเองและการสูญเสียการจากลา

ดังนั้น นวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเชียงใหม่ จึงเป็นการนำวิธีการมรณศึกษามาเป็นฐานในการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาในห้องเรียนสังคมศึกษาที่เชื่อมโยงกับบริบทสังคมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืน เพื่อนำไปสู่การส่งเสริมให้นักเรียนมีความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืนและสามารถตัดสินใจนำพาตนเองให้สามารถบรรลุเป้าหมายในการดำรงชีวิต เพื่อจะเป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้มีความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืนในอนาคตได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเชียงใหม่

2. เพื่อศึกษาผลการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการวิจัยตามรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการทางสังคมศึกษา ของ ชรินทร์ มั่งคั่ง และคณะ (2565) “PAOL” โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและตัวอย่างในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

- 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแนวทางการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษา จำนวน 10 คน
- 2) กลุ่มผู้ประเมินนวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษา จำนวน 10 คน
- 3) นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 330 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแนวทางการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษา ได้แก่ พระสงฆ์ผู้สอนมรณศึกษา และคุณครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 3 คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2) กลุ่มผู้ประเมินนวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษา ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3) กลุ่มผู้ทดลองใช้นวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษา ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ จำนวน 113 คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การจัดทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยทั้งหมด 4 ชนิด คือ

1. แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง
2. แบบวิเคราะห์เอกสาร
3. แบบประเมินนวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษา
4. แบบประเมินทักษะความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการตามความมุ่งหมายการวิจัย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามแนวทางของเชษฐภูมิ วรรณไพศาล (2563) ที่ได้กำหนดขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ 4 ขั้นตอนคือ 1) ตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นสำหรับการวิเคราะห์เนื้อหา 2) วางเค้าโครงของข้อมูลด้วยการทำรายชื่อหรือข้อความที่จะถูกนำมาวิเคราะห์แล้วแบ่งไว้เป็นประเภท 3) คำนึงถึงบริบท (Context) หรือสภาพแวดล้อมประกอบข้อมูลเอกสารที่นำมาวิเคราะห์ และ 4) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาตามที่ปรากฏในเอกสาร และทำการตีความเพื่อสรุปข้อมูลออกมา นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนา

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยนำข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยแสดงผลการวิเคราะห์ของแบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้เป็นค่าดัชนีความสอดคล้อง หรือ IOC (Index of Item Objective Congruence) และแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ทางสถิติของแบบประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้เป็นค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาและออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษา เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเชียงใหม่

1.1 ผลการศึกษาแนวคิดการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเชียงใหม่

พบว่า องค์ความรู้ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จากการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และสรุปสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ประเด็น ดังนี้

ตารางที่ 1 องค์ความรู้ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

องค์ความรู้ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ประเด็นการศึกษา	การบูรณาการวิชาสังคมศึกษา	สาระการเรียนรู้
ความเป็นจริง: มรณศึกษาคืออะไร?	บูรณาการศาสนา จริยธรรม ศีลธรรม และหน้าที่พลเมือง	- แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับมรณศึกษา
		- ความตายในแง่ของศาสนา
		- กฎหมายเกี่ยวกับความตาย
ชีวิต: พื้นที่ความทรงจำ ความสุข และความทุกข์	บูรณาการศาสนา จริยธรรม ศีลธรรม และประวัติศาสตร์	- ประวัติศาสตร์กับการจากลา
		- ชีวิตและความตายในชีวิตประจำวัน - การทบทวนเรื่องราวของตนเอง

องค์ความรู้ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนของ
นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ประเด็นการศึกษา	การบูรณาการวิชาสังคมศึกษา	สาระการเรียนรู้
อนาคต: การวางแผนอนาคตอย่าง ยั่งยืน	บูรณาการเศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์	- เป้าหมายของพหุนี้ - วางแผนเพื่ออนาคตของตัวเราและคนในครอบครัว
ท้าทาย: การเผชิญหน้ากับ การจากลาอย่างสงบ	บูรณาการสาระภูมิศาสตร์ และหน้าที่พลเมือง	- การสนทนาเรื่องความตายในสังคมไทยและพินัยกรรมชีวิต (Living Wills) - การเตรียมตัวตายอย่างสงบและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
พลเมืองยั่งยืน: แนวทางที่ หลากหลาย สู่การสร้างสรรค์ชีวิต	บูรณาการสาระหน้าที่พลเมือง และเศรษฐศาสตร์	- ความพลิกพลันของสังคมโลกและชีวิต - การพัฒนาที่ยั่งยืนกับมรณศึกษา - ความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืนตามวิธีการมรณศึกษา

ที่มา: วสุธา นราพงศ์ และปณพรวรินทร์ พรนภัสสกุล (2566)

หลังจากศึกษาแนวคิดการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยได้ออกแบบ กระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืน หรือ “IOVA Approach” ซึ่งปรากฏผลการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษา ดังต่อไปนี้

1.2 ผลการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเชียงใหม่พบว่า จากการออกแบบแนวทางการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนตามกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมือง

ยั้งยืน หรือ “IOVA Approach” โดยแบ่งออกเป็น 2 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย 2 แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวนเรียน 6 ชั่วโมง โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 2 หน่วยการเรียนรู้และแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั้งยืน

ที่	หน่วยการเรียนรู้	แผนการจัดการเรียนรู้	ชั่วโมงเรียนรู้ (ชั่วโมง)
1	มโนทัศน์ทางสังคมศึกษาผ่านวิธีการมรณศึกษา	มรณศึกษา: การจัดการมวลประสบการณ์ชีวิตในมิติของมรณศึกษา	3
2	ความเป็นพลเมืองที่ยั้งยืนตามวิธีการมรณศึกษา	มรณศึกษา: แนวทางที่หลากหลายสู่การสร้างสรรค์พลเมืองยั้งยืน	3

ที่มา: วสุธา นราพงศ์ และปิ่นพรวรินทร์ พรนภัสสกุล (2566)

หลังจากออกแบบแนวทางจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั้งยืนแล้วนั้น ผู้วิจัยได้นำแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาประเมินความเหมาะสมในการนำไปใช้จัดการเรียนการสอน ปรากฏผลตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความเหมาะสมของแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั้งยืน (n = 5)

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	SD	การแปลผล
1. แนวทางการจัดการเรียนรู้ครอบคลุมแนวทางวิธีการมรณศึกษา	4.89	0.33	มากที่สุด
2. แนวทางจัดการเรียนรู้มีความครอบคลุมการพัฒนาให้นักเรียนให้มีความรู้ทักษะ กระบวนการ สมรรถนะที่สำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์	4.78	0.44	มากที่สุด
3. แนวทางจัดการเรียนรู้มีกิจกรรมที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	4.78	0.44	มากที่สุด
4. แนวทางจัดการเรียนรู้มีกิจกรรมหลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.89	0.33	มากที่สุด
5. แนวทางจัดการเรียนรู้มีการใช้สื่อที่ใกล้ตัวของนักเรียนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั้งยืน	4.78	0.44	มากที่สุด
6. แนวทางจัดการเรียนรู้มีการนำเทคโนโลยีด้านปรัชญาและจิตวิทยาการพัฒนาค้นเองมาใช้ในการจัดการเรียนรู้	4.78	0.67	มากที่สุด
7. แนวทางจัดการเรียนรู้ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงด้านคุณค่าพิสัย พุทธพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย	5.00	0.00	มากที่สุด

8. แนวทางการจัดการเรียนรู้มีการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีที่หลากหลายและเหมาะสมกับธรรมชาติของวิชา	4.56	0.73	มากที่สุด
9. แนวทางการจัดการเรียนรู้มีการส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืนให้กับนักเรียน	4.78	0.67	มากที่สุด
10. แนวทางการจัดการเรียนรู้มีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย	4.33	0.87	มาก
ภาพรวม	4.76	0.49	มากที่สุด

ที่มา: วสุธา นราพงศ์ และ ปณพรวิรินทร์ พรนภัสสกุล (2566)

จากตารางที่ 3 พบว่า ในภาพรวมแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืนมีความเหมาะสมในการนำไปใช้จัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับดีมากซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนวทางการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวนี้มีประสิทธิภาพเพียงพอในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืนให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยจากผลการประเมินพบว่า ผู้เชี่ยวชาญได้มีความเห็นว่าแนวทางการเรียนส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงด้านคุณค่าพิสัย พุทธพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัยและแนวทางการจัดการเรียนครอบคลุมแนวทางการเรียนรู้วิธีการมรณศึกษาและมีกิจกรรมหลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามลำดับ

2.ผลการศึกษาผลการใช้นวัตกรรมจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเชียงใหม่ พบว่า จากการนำแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาในห้องเรียนสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืนไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 113 คน และทำการเก็บข้อมูลจากแบบประเมินทักษะความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ปรากฏผลตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเป็นพลเมืองยั่งยืนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเชียงใหม่ (n = 113)

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	SD	การแปลผล
ด้านความฉลาดรู้ความยั่งยืน (Sustainability Literacy)			
1. นักเรียนรู้และเข้าใจในหลักการมรดกศึกษาในการจะวางแผนต่ออนาคตของตนเอง	4.65	0.57	มากที่สุด
2. นักเรียนเข้าใจการเป็นพลเมืองที่มีความพร้อมในการรับมือต่อสถานการณ์ที่พลิกผัน	4.52	0.64	มากที่สุด
3. นักเรียนระลึกอยู่เสมอทุกวันว่าเวลานั้นเป็นสิ่งที่สำคัญและมีค่ามากที่สุด	4.35	0.72	มาก
4. นักเรียนมักจะติดตามข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของโลกเป็นประจำ และได้เผยแพร่ข่าวสารเหล่านั้นกับผู้คนรอบข้างและชุมชนอิเล็กทรอนิกส์	3.99	0.78	ปานกลาง
5. นักเรียนรู้ว่าจิตใจที่เตรียมพร้อมสามารถช่วยให้มีความมุ่งมั่นอย่างลึกซึ้งในการสร้างอนาคตที่ยั่งยืน	4.35	0.76	มาก
ภาพรวมในด้านความฉลาดรู้ความยั่งยืน	4.37	0.69	มาก
ด้านปฏิบัติการความยั่งยืน (Sustainability Action)			
6. นักเรียนสามารถตัดสินใจและเลือกแนวทางวางแผนอนาคตของตนเองในระยะสั้นได้อย่างเหมาะสม (ภายใน 1 ปี)	4.40	0.82	มาก
7. นักเรียนสามารถตัดสินใจและเลือกแนวทางวางแผนอนาคตของตนเองในระยะกลางได้อย่างเหมาะสม (2-5 ปี)	4.12	1.02	มาก
8. นักเรียนสามารถตัดสินใจและเลือกแนวทางวางแผนอนาคตของตนเองในระยะกลางได้อย่างเหมาะสม (มากกว่า 5 ปี)	4.47	0.71	มาก
9. นักเรียนนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในการรับมือกับสถานการณ์ที่พลิกผัน อย่างกรณีของการจากลาในความสัมพันธ์ต่างๆ	4.25	0.84	มาก
10. นักเรียนมีการจัดสรรเวลาในการทำกิจกรรมแต่ละอย่างในทุกวันอย่างรู้คุณค่าของเวลาและทำให้เกิดประโยชน์ที่สุด	4.19	0.72	มาก
ภาพรวมในด้านปฏิบัติการความยั่งยืน	4.29	0.83	มาก
ด้านจิตสำนึกความยั่งยืน (Sustainability Consciousness)			
11. นักเรียนตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมและผลกระทบที่จะ	4.45	0.72	มาก

เกิดขึ้นต่อตนเอง			
12. นักเรียนปฏิบัติตามแนวทางที่ตนเองได้วางแผนไว้สำหรับการใช้ชีวิตอย่างรู้คุณค่าอยู่เสมอ	4.40	0.72	มาก
13. นักเรียนเห็นคุณค่าและเคารพคุณค่าของชีวิต ความสัมพันธ์ และการจากลาในทุกรูปแบบ	4.44	0.71	มาก
14. นักเรียนคิดหาทางออกและวางแผนอนาคตเพื่อจะเป็นการรับผิดชอบต่อความรู้สึกของบุคคลในครอบครัวและคนใกล้ชิด	4.19	0.84	มาก
15. นักเรียนคิดว่า ความตายและการจากลา เป็นเรื่องปกติที่ทุกคนในสังคมควรตระหนักและพูดคุยกัน	4.61	0.68	มากที่สุด
ภาพรวมในด้านจิตสำนึกความยั่งยืน	4.42	0.73	มาก
ภาพรวม	4.35	0.75	มาก

ที่มา: วสุธา นราพงศ์ และปณพรวรินทร์ พรนภัสสกุล (2566)

จากตารางที่ 4 พบว่านักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาพบว่า มีระดับความเป็นพลเมืองยั่งยืนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งจากผลการประเมินแสดงให้เห็นว่า ในด้านความฉลาดรู้ความยั่งยืน (Sustainability Literacy) นักเรียนมีระดับความเป็นพลเมืองยั่งยืนภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยนักเรียนมีความฉลาดรู้ความยั่งยืนในเรื่อง การระลึกอยู่เสมอทุกวันว่าเวลานั้นเป็นสิ่งที่สำคัญและมีค่ามากที่สุด ซึ่งเป็นระดับความเป็นพลเมืองยั่งยืนสูงสุดในด้านนี้ ส่วนในด้านปฏิบัติการเพื่อความยั่งยืน (Sustainability Action) นักเรียนมีระดับความเป็นพลเมืองยั่งยืนภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยนักเรียนมีปฏิบัติการเพื่อความยั่งยืนในเรื่อง การตัดสินใจและเลือกแนวทางวางแผนอนาคตของตนเองในระยะสั้นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นระดับความเป็นพลเมืองยั่งยืนสูงสุดในด้านนี้ ส่วนในด้านจิตสำนึกความยั่งยืน (Sustainability Consciousness) นักเรียนมีระดับความเป็นพลเมืองยั่งยืนภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยนักเรียนมีสำนึกความยั่งยืนในเรื่อง นักเรียนคิดว่า การพูดคุยเรื่องความตายและการจากลาเป็นเรื่องปกติที่ทุกคนในสังคมสามารถพูดคุยและเตรียมความพร้อมได้ ซึ่งเป็นระดับความเป็นพลเมืองยั่งยืนสูงสุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาและออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืน ควรจะมีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ขึ้นมาใหม่เพื่อจะต้องปรับ

กระบวนการเรียนรู้ให้รองรับต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกอย่างพลิกผัน และควรจะต้องนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ผ่านการใช้สื่อดิจิทัลเชิงปรัชญาและจิตวิทยาการพัฒนาศาสนาตนเองมาใช้ควบคู่ไปกับการตั้งคำถามเพื่อมุ่งเรียนรู้ตนเอง และจะต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ ประเด็นการเรียนรู้มรดกศึกษาในแง่ของสังคมศึกษา และใช้มรดกศึกษาเป็นประเด็นในการเรียนรู้ร่วมกันของทุกสาระการเรียนรู้ของสังคมศึกษา จะช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดอยู่ในสาระใดสาระหนึ่ง และช่วยเชื่อมโยงการเรียนรู้ให้เข้าถึงวิถีปกติในการดำรงชีวิตประจำวันของนักเรียน และสร้างกระบวนการวางแผนเตรียมรับมือต่อสถานการณ์ความพลิกผันที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของชรินทร์ มั่งคั่ง (2565) ที่เสนอว่าการจัดการเรียนการสอนจะต้องคำนึงถึงสภาพบริบทของห้องเรียนที่ผู้เรียนมีวิถีชีวิตใหม่ที่เปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์โควิด-19 และส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบเดิมไม่อาจจะตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเท่าที่ควรการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาเพื่อทักษะชีวิตอนาคต สภาพแวดล้อมโลกที่เปลี่ยนแปลงไป พลเมืองนั้นมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนตัวเองได้ และการเปลี่ยนแปลงต่อภาวะทางอารมณ์ของตนเองได้ โดยแนวทางการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิถีการมรดกศึกษานั้นยังเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับแนวคิดของราชบัณฑิตยสถาน (2558) ที่เสนอว่า การจัดเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้เรื่องความตายและการสูญเสีย ตลอดจนแนวปฏิบัติต่อผู้ใกล้ตาย เน้นความรู้ความเข้าใจทั้งทางกายภาพ การพัฒนาจิตใจและอารมณ์ การปรับตัว ตลอดจนความสามารถในการเผชิญสถานการณ์อย่างมีสติและมีเหตุผล ช่วยให้บุคคลยอมรับได้ว่าความตายเป็นเรื่องธรรมชาติเกิดขึ้นได้กับทุกคน มีความระมัดระวังในการดำเนินชีวิต และยอมรับความเปลี่ยนแปลงได้ ผู้เรียนได้ฝึกการมีสติ ไม่ประมาท ควบคุมอารมณ์ได้ เมื่อเกิดการพลัดพราก เข้าใจความสัมพันธ์และคุณค่าของบุคคลที่อยู่แวดล้อม เรียนรู้กฎหมาย ประเพณี พิธีกรรม เพื่อสามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้อง เหมาะสม เมื่อต้องเผชิญสถานการณ์เกี่ยวกับความตาย ส่วนผู้ที่มีภาวะใกล้ตายจะได้รับการดูแลอย่างมีมนุษยธรรม เคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และพร้อมที่จะจากไปอย่างสงบ ซึ่งการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิถีการมรดกศึกษานั้นจะต้องมีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อยู่เสมอเพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติวิชาและสอดคล้องกับผู้เรียนด้วย และเอมอัชมา วัฒนบุรณนธ์ (2555) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้มรดกศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของผู้เรียนในการตระหนักรู้ต่อตนเองและผู้อื่นในด้านความดีความจริงและความรู้เพื่อสร้างเสริมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ซึ่งทำได้

รูปแบบการเรียนรู้ “รูปแบบความรัก” (Love Model) ซึ่งประกอบด้วยขั้นเรียนรู้ (Learning) ขั้นเปิดใจ (Openness) ขั้นเห็นคุณค่า (Value) และขั้นเห็นคุณงามความดี (Excellence)

2. การศึกษาผลการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ เชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืนมีระดับความเป็นพลเมืองยั่งยืน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งจากผลการประเมินแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นช่วยส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนักเรียนให้มีเป็นพลเมืองที่ยั่งยืน และเห็นคุณค่าของเวลา มีการวางแผนเพื่อมุ่งอนาคตของตนเองได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Duke University (2017) ได้กล่าวว่า พลเมืองที่เข้าใจในสิทธิและสามารถนำพาตนเองให้สามารถบรรลุเป้าหมายในการดำรงชีวิต การศึกษา และเสรีภาพ โดยสามารถแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมที่สุดของตนเองในการดำรงชีวิต และแบ่งปันทรัพยากรที่หายากไม่ว่าจะโดยการแสดงออกทางจิตวิญญาณหรือทางโลก ความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืนไม่ได้เข้าถึงของสิทธิของพลเมืองที่เป็นนามธรรมเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเชื่อมโยงกับความเป็นพลเมืองที่สามารถใช้ชีวิตของตนเองในสังคม สิ่งแวดล้อม สรรพสัตว์ และจิตวิญญาณ ความยุติธรรม และความสมดุล ได้อย่างยั่งยืน นอกจากนั้นผลการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืนทำให้นักเรียนเกิดการวางแผนเพื่อมุ่งอนาคตของตนเอง ซึ่งเป็นไปทิศทางเดียวกันกับ ชรินทร์ มั่งคั่ง (2565) ที่ได้เสนอ มุมมองของการพัฒนาพลเมืองให้มีทักษะการคิดเชิงอนาคตไว้ว่า การสอนอนาคตวิทยาเป็นวิทยาการสอนที่บูรณาการวิธีการสอนอนาคตศาสตร์ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมความเป็นพลเมืองก้าวหน้าให้มีทักษะการคิดเชิงอนาคตเพื่อปรับตัวกับสังคมพลิกผันในอนาคต ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับพลเมืองโลกเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ซึ่งจะเป็นการเร่งพัฒนาความเข้าใจความคิดของพลเมือง ในเรื่องการวางแผนอนาคตชีวิตในทุกระดับการศึกษาเพื่อยึดมั่นในหลักการของอนาคตวิทยาสู่การปฏิบัติ นอกจากนั้น จากผลการประเมินทักษะความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืนของนักเรียนที่ปรากฏในการวิจัยนั้น ได้สอดคล้องกับเป้าหมายหลักสำคัญของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ของ นิติกร แก้วปัญญา (2565) ได้เสนอว่า การแสวงหาวิธีการใหม่ๆ ในการมองโลกใบเดิม โดยอยู่บนพื้นฐานของหลักการและเหตุผลเชิงวิพากษ์ นอกจากนั้นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงจะต้องนำไปสู่ความเคารพที่มีต่อความหลากหลาย และความคิดเห็นที่ไม่จำเป็นจะต้องมีเพียงคำตอบเดียวในหนึ่งคำถาม นอกจากนี้ยัง

เป็นไปตามแนวคิดของ Carolin V. Zorell and Mundo Yang (2019) ที่ได้กล่าวว่า ความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืนเป็นการปฏิบัติทางสังคม เช่น ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างคำพูดและการกระทำของประสบการณ์ที่ตระหนักถึงรูปแบบพฤติกรรมที่ค่อนข้างมั่นคงวิธีที่คุ้นเคย แม้ว่าคำว่ากระทำมักจะอธิบายพฤติกรรมพิเศษการปฏิบัติเน้นความสม่ำเสมอของพฤติกรรมมนุษย์ พลเมืองเรียนรู้ที่จะปฏิบัติผ่านการปฏิบัติซ้ำแล้วซ้ำอีกและตัวอย่างของพลเมืองอื่น ๆ แบบฝึกหัดที่เกี่ยวข้องกลายเป็นนิสัย นั่นคือวิธีที่ทฤษฎีการปฏิบัติถูกสร้างขึ้นความสามารถทางกายภาพของบุคคลในสังคมและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การคิดไตร่ตรอง จากมุมมองนี้พลเมืองที่ยั่งยืนต้องเป็นแนวคิดประกอบด้วยความสามารถและพฤติกรรมปกติของนิสัยที่เฉพาะเจาะจงและนิสัยที่จะแสดงออกมา

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษา มีข้อค้นพบสำคัญของกระบวนการพัฒนาซึ่งได้มาจากการสังเคราะห์แนวคิดจิตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ของ Jennings (2008) แนวคิดความเป็นพลเมืองยั่งยืน (Sustainable Citizenship) ของ Duke University (2017) แนวคิดการสอนมรณศึกษา (Death Education Approach) ของ Eddy and Alles (1983) และเอ็มอัชมา วัฒนบุรานนท์(2552) และแนวคิดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบวิธีการเชิงพื้นที่ (Area-Based Approach in Social Studies Learning) ของ Mangkhang (2021) ซึ่งเรียกว่า กระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษา

ที่มา: วสธา นราพงศ์ และปณพรวรินทร์ พรนภัสสกล (2566)

ตารางที่ 5 กระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืน

กระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษาตาม วิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืน หรือ “IOVA Approach”	บทบาทครูและนักเรียนในกระบวนการ เรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาเพื่อส่งเสริม ความเป็นพลเมืองยั่งยืน หรือ “IOVA Approach”
--	--

ขั้นตอนที่ 1 การสืบสอบเชิงปรัชญา

(Inquiry of Philosophy: I)

บทบาทครู: จุดประกายความคิด ทบทวนมุมมองเชิงปรัชญาของชีวิต ใช้คำถามเชิงปรัชญากระตุ้นการเรียนรู้

บทบาทนักเรียน: เกิดการการค้นคว้าหาความรู้โดยใช้กระบวนการคิดหาเหตุผลด้วยตนเอง คิดทบทวนคำถามเชิงปรัชญาและแสดงมุมมอง

ขั้นตอนที่ 2 การเปิดใจ

(Openness: O)

บทบาทครู: สร้างสรรค์พื้นที่ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การเปิดใจ ผ่านการบอกเล่าความสุขและความทุกข์

บทบาทนักเรียน: นักเรียนบอกเล่าประสบการณ์ทบทวนเรื่องราว สื่อสารความทรงจำ ผ่านชีวิตที่พลิกผัน

ขั้นตอนที่ 3 การเห็นคุณค่า

(Values: V)

บทบาทครู: จำลองภาพอนาคตความพลิกผันให้กับผู้เรียนเพื่อช่วยเสริมสร้างการคิดเชิงอนาคต

บทบาทนักเรียน: วางแผนอนาคตของตนเองผ่านองค์ความรู้มรณศึกษา เพื่อนำไปต่อยอดสู่การรับมือกับความเปลี่ยนแปลงชีวิตของตนเองอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 4 การปฏิบัติ

(Actions: A)

บทบาทครู: เสนอแนวทางที่หลากหลายเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์แนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อความเป็นพลเมืองยั่งยืน

บทบาทนักเรียน: สามารถปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ และใช้ชีวิตของตนเองในเวลาที่มียุอยู่ในสังคมโลกที่พลิกผันได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

ที่มา: วสุธา นราพงศ์ (2566)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) ควรมีการส่งเสริมการจัดทำเอกสาร หรือคู่มือการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษา เพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้ และเป็นแนวทางในการจัดการจัดเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการมรณศึกษาไป ขยายผลในสถานศึกษาอื่น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามวิธีการขึ้นมาเป็นหลักสูตรที่เป็น ทางการมากยิ่งขึ้น

References

ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2565ก). การสอนอนาคตวิทยาสำหรับครูสังคมศึกษา. เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์.

_____. (2565ข). แนวคิดปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษา. เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์.

_____. (2565ค). ปัญหาการสอนสังคมศึกษา. เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์.

เชษฐภูมิ วรรณไพศาล. (2563). เครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 3). เชียงใหม่: ศูนย์ บริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นิติกร แก้วปัญญา. (2565). การเรียนรู้สังคมศึกษาข้ามศาสตร์ฐานชุมชนผ่านวัฒนธรรมเหมียง เพื่อ ส่งเสริมความเป็นพลเมืองวิถีเขียวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษา ศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ราชบัณฑิตสภา. (2558). พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย ฉบับราชบัณฑิตยสภา. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

एमओชมา วัฒนบุรณนธ์. (2552). การจัดการเรียนรู้มรณศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2554). มรณศึกษา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

_____. (2555). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้มรณศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา. *วารสารสุขศึกษา*, 35(120), 31-42.

Duke Kunshan University Campus & Kunshan, China. (2017). *Environmental Justice and Sustainable Citizenship in Asia*. Retrieved October 1, 2022, from <https://sites.duke.edu/globalasiaconference/>.

Eddy, J. M. and Alles, W. F. (1983). *Death Education*. Missouri: The C.V. Mosby Company.

Kaewpanya, N., Mangkhang, C., & Dibyamandala, J. (2021). Community-based Transdisciplinary Learning Innovation in Social Studies Through Miang Wisdom for Promoting Green Citizenship of Secondary School Students. *PSYCHOLOGY AND EDUCATION*, 58(3), 875-884

Patricia A. Jennings. (2008). Contemplative education and youth development. Special Issue: *Spiritual Development*, 2008(118), 101-105.

United nation. (2015). *Sustainable Development Gold: SDGs*. Retrieved October 1, 2022, from <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>.

Zorel, V. C. & Y. Yang, M. (2019) *Real-World Sustainable Citizenship between Political Consumerism and Material Practices*. *Social Sciences*, 8(11), 1-22